

УДК 358:355.422.2(477)

І.В. Науменко¹, П.Є. Трофименко², В.В. Яковенко³¹ Науковий центр бойового застосування РВіА Сумського державного університету, Суми² Сумський державний університет, Суми³ Академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного, Львів

СТРУКТУРА ВОГНЕВОГО УРАЖЕННЯ ПРОТИВНИКА ЗАСОБАМИ АРТИЛЕРІЇ В НАСТУПІ

Розглядається структура вогневого ураження противника в наступі, роль і завдання артилерії за періодами вогневого ураження.

Ключові слова: наступ, вогневе ураження противника, періоди вогневого ураження, вогневі удари (нальоти), артилерійські підрозділи, вогонь артилерії.

Вступ

Відповідно воєнній доктрині, метою оборони України є підготовка держави до збройного захисту, а у разі агресії або збройного конфлікту також її захист [1]. Ураховуючи те, що основними ознаками сучасної воєнно-політичної обстановки є зниження імовірності розв'язання великомасштабної війни у результаті зміцнення довіри та поширення міжнародного співробітництва у воєнній сфері, водночас зберігається потенційна загроза виникнення збройних конфліктів, локальних і регіональних війн, їх ескалації та втягування в них України. У зв'язку з цим, на Збройні Сили України покладається ряд завдань, одним із яких є ліквідація (локалізація, нейтралізація) збройного конфлікту в разі його виникнення [2, 3].

Основу Збройних Сил України становлять Сухопутні війська як найбільш кількісний і потужний їх вид. Вони мають забезпечувати виконання практично усього спектру завдань, що стоять перед Збройними Силами України в цілому. Одним із факторів, що впливає на ефективність виконання цих завдань, є вогневе ураження противника (ВУП). Стійка тенденція до ведення збройної боротьби з меншими людськими втратами, яка є характерною для збройних сил провідних у військовому відношенні країнах світу, визначає зростання ролі ВУП, перетворює його на вирішальний фактор, від якого залежить результат бою. [4 – 6]

Затвердження нових керівних документів з бойового застосування підрозділів Сухопутних військ і артилерії (Бойові Статути) обумовлює необхідність розроблення та деталізації нових теоретичних положень щодо їх застосування у ВУП. Питання з організації загального вогневого ураження противника достатньо повно розкриті в роботі [5], а структуру вогневого ураження противника в обороні, наведено в роботі [7], тому в цій статті будуть досліджуватись роль і завдання артилерії під час безпосереднього вогневого ураження в наступі. Актуальність поло-

жень, які розглядаються, визначається потребою їх детального обговорення та критичної оцінки з метою впровадження в практику бойової підготовки артилерійських підрозділів з урахуванням вимог керівних документів.

Основний матеріал

Відомо, що головним змістом бойових дій артилерійських підрозділів є їх участь у вогневому ураженні противника [4], сутність якого полягає в одночасному або послідовному ураженні об'єктів (цілей) противника. При цьому вогонь артилерії має бути узгодженим за метою, завданнями, місцем і часом з діями загальновійськових підрозділів та інших засобів вогневого ураження відповідно замислу на бій. У свою чергу, зміст визначає мету і порядок застосування артилерійських підрозділів у системі ВУП.

Метою ВУП є завоювання і утримання вогневої переваги, зменшення бойових можливостей угруповання противника, який протистоїть, і забезпечення виконання бойових завдань загальновійськовими підрозділами.

Вогнева перевага – це здатність вогневих засобів успішно виконувати вогневі завдання, не допускаючи суттєвої протидії вогневих засобів противника.

Завоювання та утримання вогневої переваги над противником досягається насамперед кількісними та якісними показниками вогневих засобів, а також проведенням заходів, спрямованих на випередження у відкритті вогню, його раптовістю і високою ефективністю, своєчасним і надійним ураженням найбільш важливих об'єктів (цілей) противника (тактичних засобів зброї масового ураження; наземних елементів РВК (РУК) та систем ВТЗ; пунктів управління військами і зброєю, артилерійських (мінометних) батарей (взводів), живої сили і вогневих засобів, складів боєприпасів, ПММ, вертольотів на посадкових майданчиках, протитанкових засобів, засобів ППО та ін.)

Вирішальна роль у завоюванні вогневої переваги належить артилерії. Це доведено досвідом її застосування як у роки Другої світової війни, так і в ході ведення війн і збройних конфліктів останніх десятиріч. Так, частка участі артилерії у вогневому ураженні противника становила 50 – 60%, а в умовах неможливості застосування авіації – досягала 80% [6].

Слід відмітити, що завоювання та утримання вогневої переваги в наступі – це не короточасний етап дій артилерії. Ураховуючи те, що утримання вогневої переваги над противником є одним з основних завдань для артилерії, тому її необхідно підтримувати постійно під час виконання усіх тактичних завдань.

Безпосереднє вогневе ураження організовується за рішенням командира загальновійськової частини і здійснюється узгоджено з діями підрозділів першого ешелону у своїй зоні відповідальності

Участь артилерії у вогневому ураженні противника в наступі планується за напрямками дій під час виконання кожного тактичного завдання, як правило, за двома періодами:

артилерійської підготовки атаки; артилерійської підтримки військ, що наступають, при вирішенні ними бойових завдань.

З метою чіткого розуміння місця і ролі артилерії у вогневому ураженні противника пропонується визначити їй конкретні тактичні завдання, які вона буде виконувати у взаємодії з іншими засобами. Так, у наступі артилерійські підрозділи можуть виконувати такі тактичні завдання: прикривати висування підрозділів (прикривати перегрупування підрозділів при наступі із положення безпосереднього зіткнення з противником); прикривати розгортання в бойовий порядок підрозділів, готувати їх атаку; підтримувати атаку загальновійськових підрозділів; відбивати контратаки противника; прикривати вогнем проміжки і фланги загальновійськових підрозділів; підтримувати введення в бій других ешелонів (резервів); підтримувати загальновійськові підрозділи при прориві проміжних рубежів; брати участь у закріпленні захоплених (досягнутих) рубежів; підтримувати загальновійськові підрозділи при форсуванні водних перешкод; забезпечувати проліт, висадку і підтримку дій ТПД (рис. 1).

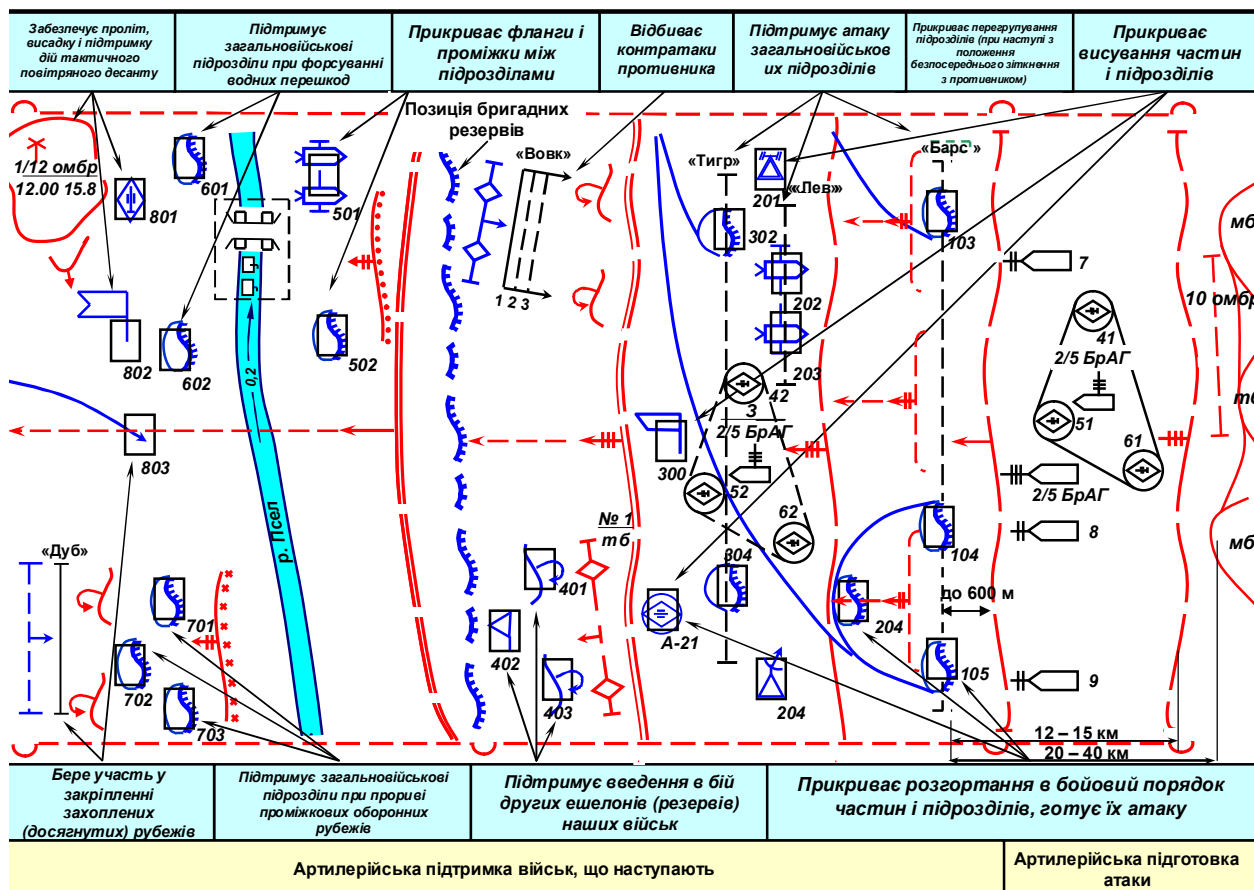

Рис. 1. Періоди вогневого ураження противника і тактичні завдання артилерії в наступі

Розглянемо структуру вогневого ураження противника в кожному із цих періодів.

Зауважимо, що у разі вклинення наших загальновійськових підрозділів в глибину оборони проти-

вника він буде прагнути відновити втрачене положення, в першу чергу, проведенням контратак другими ешелонами (резервами). За таких умов ураження противника артилерійськими підрозділами

під час відбиття його контратак пропонується здійснювати за принципами вогневого ураження противника в обороні. А саме: з метою дезорганізації та затримання висування і розгортання сил противника в контратаку, порушення управління його військами і зброєю, нанесення втрат підрозділам, що контратакують, необхідно здійснювати артилерійську підготовку відбиття контратаки. За необхідності, у випадку переходу наших військ до оборони на напрямі контратаки противника, - артилерійську підтримку військ, що перейшли до оборони.

Для застосування високоточних боєприпасів в усіх періодах вогневого ураження може надаватися чітко визначений час.

Артилерійська підготовка атаки – це заздалегідь спланований і підготовлений вогонь артилерії з закритих вогневих позицій (ВП) у сполученні з вогнем гармат, танків і установок ПТРК прямою наводкою по розвіданих цілях. Вона проводиться з метою завоювання вогневої переваги над противником, порушення управління його військами і зброєю, нанесення рішучого ураження йому на напрямку головного удару, позбавлення його змоги чинити опір підрозділам, що атакують. А за умови переходу в наступ з висуванням із глибини – і для прикриття висування й розгортання підрозділів першого ешелону у бойовий порядок.

Для проведення артилерійської підготовки атаки залучається вся штатна, додана та призначена для підтримки артилерія.

Основні зусилля при плануванні артилерійської підготовки атаки зосереджують на ураженні живої сили і вогневих засобів противника і руйнуванні його оборонних споруд на ділянці прориву та на флангах, а також знищенні виявлених тактичних засобів зброї масового ураження, наземних елементів систем ВТЗ.

Артилерійська підготовка атаки проводиться перед переходом військ до наступу та здійснюється на глибину оборони частин першого ешелону противника, а по найбільш важливих цілях (об'єктах) – і на більшу глибину.

Артилерійська підготовка атаки починається у встановлений час за командою командира загальновійськового з'єднання (частини).

При переході у наступ з ходу (з висуванням з глибини) її доцільно починати не пізніше виходу підрозділів (частин) першого ешелону на рубіж досяжності вогню основної маси артилерії противника. Як правило, він збігається з рубежем розгортання у батальйонні колони.

При переході у наступ з положення безпосереднього зіткнення з противником артилерійська підготовка атаки починається у встановлений час з урахуванням часу, необхідного на виконання усього обсягу вогневих завдань.

Закінчується артилерійська підготовка атаки також у визначений час (у момент закінчення артилерійської підготовки підрозділи першого ешелону повинні вийти на рубіж переходу в атаку).

Тривалість і побудова артилерійської підготовки атаки визначаються: замислом загальновійськового командира на бій; угрупованням і характером оборони противника; обсягом вогневих завдань, покладених на артилерію; наявністю артилерії і боєприпасів; часом, необхідним на висування і розгортання військ для атаки.

В умовах наступу з ходу (висуванням з глибини) тривалість артилерійської підготовки атаки визначається одним із двох часових параметрів: по – перше – часом, необхідним артилерії для виконання призначеного обсягу завдань за режимом вогню; по – друге – часом, необхідним на висування загальновійськових підрозділів з рубежу розгортання в батальйонні колони до рубежу переходу в атаку.

За тривалість артилерійської підготовки атаки приймається більший з цих показників.

У наступі з положення безпосереднього зіткнення з противником за тривалість артилерійської підготовки атаки приймається час, необхідний для виконання встановленого обсягу вогневих завдань за режимом вогню.

При недостатньому складі артилерії, яка залучається, вогневі завдання доцільно вирішувати послідовно (у 2 – 3 черги, тобто здійснювати ВУП декількома вогневими ударами (нальотами) у визначеній послідовності). Найбільш важливі цілі уражаються у першому і останньому вогневих ударах (нальотах), менш важливі – в інших.

Під побудовою артилерійської підготовки атаки слід розуміти послідовність ураження цілей, кількість і тривалість вогневих ударів (нальотів) по них. Артилерійська підготовка може складатися з одного або декількох вогневих ударів (нальотів) артилерії із закритих ВП у сполученні з вогнем гармат, танків, установок ПТРК прямою наводкою.

Досвід застосування артилерії у Другій світовій війні і наукові дослідження, які проводились у ВАА ім. Калініна М.І. [9], довели, що найбільш ефективним часом вогневого впливу на живу силу противника є термін часу в межах від 5 до 15 хвилин. Ось чому тривалість кожного вогневого удару (нальоту) доцільно призначати в таких межах.

Артилерійська підготовка атаки починається раптовим і потужним вогневим ударом (нальотом) усієї артилерії по знов розвіданих тактичних засобах зброї масового ураження; РУК (РВК) та наземних елементах ВТЗ; артилерійських, мінометних батареях; пунктах управління, радіоелектронних засобах; живій силі, протитанкових та інших вогневих засобах в опорних пунктах першого ешелону противника та поза ними. Наступні вогневі удари (нальоти)

проводяться по об'єктах розташованих як у глибині оборони противника, так і на передньому краї, і насаперед по протитанкових засобах.

Останній вогневий удар (нальот) проводиться по опорних пунктах – на глибину рот першого ешелону противника, а також по протитанкових засобах, артилерійських і мінометних батареях. Особливо слід наголосити, що з метою заборони ведення вогню артилерії противника по наших підрозділах у момент атаки, останній вогневий удар (нальот) по артилерійських (мінометних) батареях повинен починатися за 1 – 2 хв. до закінчення артилерійської підготовки і перекривати час „С” на 1 – 2 хв.

Він повинен починатися не пізніше виходу механізованих і танкових підрозділів першого ешелону до рубежу досяжності вогню протитанкових засобів противника. Вогонь артилерії у ньому повинен досягати максимальної щільності (6 – 8 снарядів за хвилину на 1 гектар площі цілі).

Знищення вогневих засобів, що спостерігаються, й руйнування фортифікаційних споруд на передньому краї та найближчій глибині здійснюється, як правило, протягом усього часу артилерійської підготовки атаки вогнем прямою наводкою гармат, танків, установок ПТРК. За сприятливих умов до виконання таких завдань можуть залучатися спеціально призначені артилерійські (мінометні) підрозділи стрільбою високоточними боєприпасами із закритих ВП. Для цього може виділятися час, коли основна маса артилерії уражає цілі у глибині оборони противника.

Побудова артилерійської підготовки атаки, її тривалість, кількість вогневих ударів (нальотів), види вогню, які застосовуються, повинні бути різноманітними, несподіваними для противника і відповідати конкретним умовам обстановки. Так, наприклад, з метою сковування маневру артилерійських (мінометних) батарей (взводів), а також живої сили і вогневих засобів, які знаходяться у районах зосередження, доцільно, окрім осколково-фугасних боєприпасів, використовувати боєприпаси для дистанційного мінування імовірних районів розташування резервів противника та його артилерії. Все це створює сприятливі умови для прориву його оборони і наступу наших військ у високих темпах.

Артилерійська підтримка військ, що наступають, полягає у безперервному ураженні вогнем артилерії знов виявлених цілей перед фронтом та на флангах військ, які атакують противника, а в подальшому наступають.

Артилерійська підтримка проводиться з метою забезпечення вогневої переваги над противником; заборони йому маневрувати резервами до ділянки прориву та відновлення системи вогню і управління; створення сприятливих умов для безупинного просування наших військ з найменшими втратами від

вогню противника. Вона досягається своєчасним і надійним знищенням та подавленням протитанкових та інших вогневих засобів, живої сили противника безпосередньо перед фронтом і на флангах підрозділів, що атакують і наступають, а також ураженням знов виявлених тактичних засобів зброї масового ураження, артилерії, пунктів управління, систем ВТЗ і найближчих резервів противника.

Артилерійська підтримка військ, що наступають, починається із закінчення артилерійської підготовки атаки за сигналом старшого загальновійськового командира. До цього часу перший ешелон наступаючих повинен вийти на рубіж переходу в атаку. Вона проводиться на ділянці прориву, безпосередньо на глибину оборони бригад (полків) першого ешелону противника із зосередженням основних зусиль на першій позиції.

Перехід від артилерійської підготовки до артилерійської підтримки військ, що наступають, повинен здійснюватися потайно для противника, без перерви у веденні вогню.

Це досягається продовженням ведення вогню з початком артилерійської підтримки, з тією самою щільністю і по тих самих цілях, по яких артилерія вела вогонь в останньому вогневому ударі (нальоті) артилерійської підготовки атаки; проведенням перекриваючого вогневого удару (нальоту) по артилерійських і мінометних батареях; продовженням ведення вогню прямою наводкою з початком атаки; застосуванням таких видів вогню, які забезпечують створення глибокої зони вогню.

До проведення артилерійської підтримки військ, що наступають, залучається артилерія підрозділів і частин першого та другого ешелонів. Ураховуючи якісний і кількісний склад артилерійських підрозділів загальновійськової частини, пропонується артилерійську підтримку військ, що наступають, здійснювати методами:

- одинарного вогневого валу;
- одинарного та подвійного послідовного зосередження вогню;
- зосередженого вогню і вогню батарей по окремих цілях;
- сполученням вище перелічених методів.

Що стосується таких видів вогню, як рухома вогнева зона, подвійний вогневий вал чи потрійне послідовне зосередження вогню, на нашу думку, їх застосування в умовах сьогодення є недоцільним насамперед виходячи з кількісного складу артилерії загальновійськових частин. Це питання потребує ґрунтовного обговорення фахівцями з бойового застосування артилерії.

В усіх випадках, незалежно від методу артилерійської підтримки військ, що наступають, вогонь із закритих ВП, в тому числі ВТБ, необхідно доповнювати вогнем прямою наводкою.

Вибір методу артилерійської підтримки військ залежить від характеру оборони противника, насиченості її протитанковими засобами; умов місцевості; часу, виділеного на підготовку до наступу; наявності артилерії і боєприпасів.

Найменування методу артилерійської підтримки військ, що наступають, визначається основним видом вогню у цей період. Зазвичай у ході артилерійської підтримки військ, що наступають, застосовується поєднання цих методів.

Наприклад, при прориві першої позиції доцільно застосовувати найбільш потужний вид вогню: вогневий вал, одинарне або подвійне послідовне зосередження вогню. У проміжках між позиціями може застосовуватися зосереджений вогонь і вогонь по окремих цілях.

При прориві позицій бригадних (полкових) резервів може застосовуватися послідовне зосередження вогню, зосереджений вогонь і вогонь по окремих цілях.

Висновки

Таким чином, урахувавши значний обсяг завдань (тактичних і вогневих), які виконує артилерія в наступі, маємо підставу стверджувати, що в структурі вогневого ураження противника артилерії належить провідна роль. На неї покладається до 80% завдань з вогневого ураження противника, що у свою чергу потребує залучення значної кількості артилерії і боєприпасів а відповідно і часу на виконання всього обсягу вогневих завдань. На цій підставі можна формулювати проблему: яким чином обмеженою кількістю артилерії і боєприпасів в умовах швидкоплинності бойових дій забезпечити ефективне виконання бойових завдань загальновійськовими частинами (підрозділами)?

Одним із шляхів вирішення такої проблеми є створення високоефективних артилерійських засобів ураження, розвідки, управління і зв'язку. Що в свою чергу викликає нагальну потребу системного пророблення всіх аспектів організації та здійснення вогневого ураження противника.

Іншим напрямком вирішення сформульованої проблеми має бути розвиток та обґрунтування нових положень щодо структури, форм, способів бойового застосування артилерії та методики оперативнотактичних розрахунків, правил стрільби і управління вогнем та інших документів планування і всебічного забезпечення артилерії.

Список літератури

1. *Воєнна доктрина України Затверджено Указом Президента України від 15 червня 2004 року №648/2004.*
2. *Біла книга 2012. Оборонна політика України // Міністерство оборони України. – К., 2013. – 120 с.*
3. *Толубко В.Б. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів: навч. посіб. / В.Б. Толубко, Ю.І. Бут, В.О. Косевцов. – К.: НАОУ, 2002. – 68 с.*
4. *Телелим В.М. Постановка задачі розподілу сил і засобів вогневого ураження / В.М. Телелим, Є.В. Козьма, О.С. Сніжко // Науково-теоретичний та науково-практичний журнал Наука і оборона. – К.: МОУ, 2001. – Вип. 1. – С. 11-16.*
5. *Радецький В.Г. Основи стратегії національної безпеки та оборони держави: підручник / В.Г. Радецький, О.П. Дузь-Крятенко, В.М. Воробійов та ін. – К.: НАОУ, 2009. – 596 с.*
6. *Трофименко П.Є. Тактична підготовка артилерійських підрозділів: підручник / П.Є. Трофименко, Ю.І. Пушкар'юв, О.В. Панченко та ін. – Суми: СумДУ, 2012. – 776 с.*
7. *Трофименко П.Є. Структура вогневого ураження противника засобами артилерії в обороні / П.Є. Трофименко // Системи обробки інформації. – Харків: ХУПС, 2011. – Вип. 2 (92). – С. 158-161.*
8. *Барковский А.Ф. Основы оценки эффективности и выработки рекомендаций по поражению целей огнем артиллерии / А.Ф. Барковский. – С.-П.: ВАУ, 2000. – 300 с.*

Надійшла до редколегії 11.02.2013

Рецензент: д-р фіз.-мат. наук, проф. А.М. Черноус, Сумський державний університет, Суми.

СТРУКТУРА ОГНЕВОГО ПОРАЖЕННЯ ПРОТИВНИКА СРЕДСТВАМИ АРТИЛЛЕРИИ В НАСТУПЛЕНИИ

И.В. Науменко, П.Е. Трофименко, В.В. Яковенко

Рассматривается структура огневого поражения противника в наступлении, роль и задачи артиллерии по периодам огневого поражения.

Ключевые слова: наступление, огневое поражение противника, огневые удары (нальоты), периоды огневого поражения, артиллерийские подразделения, огонь артиллерии.

STRUCTURE OF ENEMY FIRE FUNDS ARTILLERY ON THE OFFENSIVE

I.V. Naumenko, P.E. Trofimenko, V.V. Yakovenko

We consider the structure of fire damage in the attack of the enemy, the role and tasks of artillery-theory by periods of fire damage.

Keywords: attack, fire damage to enemy fire strikes (naloty), periods of defeat artillery units, artillery fire.